

Nr 78.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka.

(2:a avd.)

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 118, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att bland annat till Vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka anvisa dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 118 000 kronor, dels ock för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 220 000 kronor.

Vid flera tillfällen har riksdagen underställt frågor om skydds- och restaureringsarbeten å Uppsala domkyrka, senast genom uttalanden av riksdagens år 1948 församlade revisorer i deras berättelse (del I, s. 130 ff., jfr del II, s. 110 ff.). Revisorerna ha lämnat en redogörelse för vad som dittills förekommit i ämnet, till vilken redogörelse torde få hänvisas.

För oundgänglig översyn och besiktning av domkyrkans murpartier anvisade Kungl. Maj:t den 1 augusti 1947 högst 10 000 kronor av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Med anledning härav har domkapitlet i Uppsala uppdragit åt *professor emeritus H. Kreüger* att verkställa besiktning av domkyrkan. Kreüger har därefter vid upprepade tillfällen besiktigat domkyrkans yttre. Efter att tidigare icke ha funnit större skador föreligga meddelade Kreüger i en inspektionsrapport den 7 oktober 1948, att han på en del ställen funnit en påtaglig försämring av murverket, sannolikt beroende på den stora nederbörden under augusti och september 1948. Det syntes därför troligt, att det våren 1949 skulle befinnas nödvändigt att radikalt iståndsätta byggnaden. Att bibehålla provisoriet under längre tid kunde leda till synnerligen stora skador, varjämte iståndsättandet komme att draga avsevärt större kostnader. Det vore därför nödvändigt att omedelbart klargöra, hur restaurationen skulle ske. Under år 1949 kunde reparationsarbeten möjligen undvaras, men sannolikt komme en del ommurningsarbeten att bli nödvändiga. Härför erforderliga dyrbara ställningsarbeten borde organiseras så, att de kunde tjäna restaureringen.

Riksdagens revisorer ha uttalat bland annat följande.

Enligt vad revisorerna inhämtat torde definitivt restaureringsförslag på grundval av den nya pristävlingen vara att emotse först vid sådan tidpunkt, att medel för arbetenas utförande kunna äskas tidigast vid 1950 års riks-

dag. Med hänsyn till den tid som åtgår för ritningars uppgörande m. m. synes det sannolikt, att restaureringen kan taga sin början först år 1951. Därmed skulle igångsättandet av restaureringsarbetena ha fått anstå under 13 à 14 år från det domkyrkans bygnadsfråga officiellt upptogs till prövning genom Kungl. Maj:ts beslut om domkyrkokommitténs tillsättande. Enligt revisorernas mening innebär detta en avsevärd tidsutdräkt. Visserligen får icke bortses från att betydande svårigheter måste vara förbundna med att nå fram till en lösning av förevarande komplicerade problem. Det vill dock synas, som om ett definitivt resultat lättare hade kunnat åvägbringas, därest redan från början en närmare samordning mellan arkitektonisk och byggnadsteknisk sakkunskap kommit till stånd. Då nu en omtävling beslutats, vilja revisorerna uttala den förväntan, att de byggnadstekniska synpunkterna på frågan därvid komma att tillbörligt beaktas.

Även om sålunda ett godtagbart förslag till restaurering kan förväntas föreligga inom loppet av några år, synes det revisorerna med hänsyn till därmed förbundna kostnader tveksamt, huruvida nuvarande statsfinansiella läge medgiver förverkligandet av ett så omfattande projekt som det här gäller. Oberoende härav är det emellertid uppenbart, att ytterligare dröjsmål — om också endast under ett eller annat år — med igångsättande av erforderliga iståndsättningsarbeten måste innebära avsevärda risker. Såsom revisorerna genom personligt besök kunnat konstatera, befinner sig nämligen domkyrkans yttre f. n. i sådant tillstånd att mera permanenta skyddsåtgärder med det snaraste behöva vidtagas. Revisorerna vilja i detta sammanhang erinra om att sedan år 1936 över en halv miljon kronor anvisats för nu berörda ändamål utan att dock den fortskridande förstörelsen kunnat definitivt hejdas.

Av nu anförda skäl finna revisorerna det i hög grad angeläget, att — utan avvaktan på omtävlingens utgång — genom anlitan av byggnadsteknisk expertis en ingående översyn av Uppsala domkyrka utan dröjsmål verkställs samt att förslag jämte kostnadsberäkning och tidsplan för ett effektivt iståndsättande av domkyrkans yttre och bärande delar uppgöres på sådant sätt, att en framtida restaurering så litet som möjligt föregripes. Härför erforderliga medel böra enligt revisorernas mening åskas snarast möjligt, så att åtgärder för arbetenas igångsättande kunna vidtagas redan våren 1949.

Domkapitlet har helt instämt i revisorernas sistnämnda uttalande. Med hänsyn till domkyrkoexteriörens skröpliga tillstånd, vilket syntes förvärras med accelererande hastighet, kunde man icke uppskjuta nödiga skyddsåtgärder, tills restaurationsplanen föreläge, då detta kunde taga avsevärd tid. På grund härav hemställde domkapitlet, att Kreüger måtte erhålla uppdrag att uppgöra förslag till kyrkans försättande i hållbart skick.

Kungl. Maj:t uppdrog den 4 februari 1949 åt Kreüger att uppgöra förslag jämte kostnadsberäkningar rörande sådana skyddsåtgärder, som prövades ofrånkomliga för att försätta domkyrkan i hållbart skick med bibehållande i möjligaste mån av dess nuvarande utseende.

Sedan Kreüger upprättat förslag dels till vissa omedelbart behövliga skyddsarbeten, kostnadsberäknade till 118 000 kronor, vilket belopp borde utanordnas under innevarande budgetår, dels till andra skydds- och

förstärkningsåtgärder, kostnadsberäknade till 220 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för budgetåret 1949/50, har *domkapitlet* gjort framställning om anvisande av de sålunda föreslagna beloppen.

Beträffande de olika åtgärder, vilka avsetts skola vidtagas för de angivna kostnaderna, torde få hänvisas till statsrådsprotokollet, s. 4 och 5.

Byggnadsstyrelsen har förklarat sig i stort sett intet ha att erinra mot det till 118 000 kronor kostnadsberäknade förslaget till skyddsåtgärder. Största delen av de föreslagna rivningsarbetena syntes under alla omständigheter bli nödvändiga vid den kommande restaureringen. Styrelsen förutsatte emellertid, att omfattningen av rivningarna närmare avvägdes under arbetets gång. Styrelsen funne det olämpligt att nu utföra taklistanordning på de båda tvärskeppsarmarna och deras strävpelare efter mönster av den nya taklisten på sydfasaden. Här syntes istället ett visserligen fullt effektivt men enklare provisorium böra komma till utförande i avvaktan på den slutliga utformningen. Byggnadsstyrelsen tillstyrkte framställningen om anslag till ändamålet. Framställningen angående ett anslag på 220 000 kronor för ytterligare skyddsåtgärder på domkyrkan saknade tillräckligt preciserat förslag för att kunna närmare bedömas. I stort sett vore emellertid intet att erinra mot däri föreslagna åtgärder och med hänsyn till vikten av att medel till erforderliga åtgärder finnes tillgängliga, tillstyrkte byggnadsstyrelsen framställningen.

I detta sammanhang har föredragande statsrådet anmält en sedan år 1947 på Kungl. Maj:ts prövning beroende framställning av *domkapitlet* om att 9 000 kronor måtte anvisas för undersökningar å tornens utsidor i syfte att fastställa, om och i vad mån de gamla baltiska blindingarna (infällda putsade ytor) finnas kvar under de ytskikt, som anbragtes vid den Zettervallska restaureringen. Beloppet avser huvudsakligen uppsättande av ställningar. *Byggnadsstyrelsen* har tillstyrkt framställningen. *Statskontoret* har uttalat sig mot medelsanvisning för annat än nödvändiga skyddsåtgärder.

Föredragande statsrådet har för egen del anfört följande.

Under åren 1935—1944 ha betydande belopp anvisats för vissa yttre arbeten å Uppsala domkyrka. Dessa arbeten avsågo dels skyddsarbeten men särskilt under åren 1939—43 i icke ringa omfattning även en begynnande restaurering av försökskaraktär. Syftet med de vidtagna skyddsåtgärderna har varit att förebygga olyckor och hejda förstörelsen i avvaktan på en genomgripande varaktig restaurering av domkyrkan. Frågan om helgedomens framtida gestaltning har ännu icke erhållit sin lösning. Såsom riksdagens revisorer framhållit äro givetvis betydande svårigheter förbundna med åstadkommandet av en sådan lösning, och även när ett godtagbart förslag föreligger, måste kanske genomförandet av kostnads- eller andra skäl uppskjutas. Domkyrkans yttre befinner sig emellertid

i sådant tillstånd, att man nu återigen måste företaga omfattande skyddsarbeten. Det synes mig vara av största vikt att skyddsåtgärderna denna gång bli så grundliga, att ytterligare extra ordinära dylika arbeten kunna undvikas för tiden intill dess den slutliga restaureringen kan begynna. Samtidigt måste hållas i sikte, att den framtida restaureringen så litet som möjligt föregripes.

Domkapitlets förslag avser i första hand omedelbart erforderliga arbeten för en kostnad av 118 000 kronor. Dessa arbeten, vilka avses skola påbörjas senast i april innevarande år, innebära huvudsakligen uppsättande av skyddstak och andra åtgärder vid tvärskeppens ingångar samt vissa skyddsarbeten vid korpartiet. Enligt besiktningsmannen, professorn H. Kreüger, måste man därutöver räkna med en grundlig översyn av samtliga fasad- och takpartier, särskilt med avseende på uppkomna skador och fukthalt, i förening med rivning i förebyggande syfte av vissa cementstenspartier m. m. och deras ersättande med hållbarare anordningar. Dessa åtgärder böra påbörjas under nästa budgetår. Eftersom denna preliminära plan för en andra etapp av skyddsarbetena bland annat innefattar en grundlig genomgång av alla yttre partier för att befintliga eller befarade skador skola kunna omprövas, kunna givetvis ytterligare framställningar om istandsättnings- och säkerhetsåtgärder visa sig bli behöfliga.

Mot ifrågasvarande förslag, såvitt de nu kunna bedömas, har jag icke funnit anledning till erinran. Då de ifrågasatta skyddsarbetena synas brådskande, torde de begärda anslagen böra anvisas, ehuru arbetsprogrammet av tidsskäl delvis måst framläggas i preliminärt skick. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela beslut om anslagens disposition, därvid även den av byggnadsstyrelsen berörda frågan om utförande av viss taklistanordning bör upptagas till prövning. Framställningen om särskild medelsanvisning för undersökningar rörande de tidigare s. k. baltiska blindingarna på tornen kan jag icke för närvarande biträda.

Beträffande de aktuella skyddsarbetenas finansiering må erinras om att kostnaderna för de i det föregående omnämnda åtgärderna, för vilka medel anvisats under åren 1935—1944, bestritts av domkyrkokassan så långt dess medel lämnat tillgång därtill och i övrigt av statsmedel. Statsmakterna ha därvid utgått ifrån, att därmed icke definitivt avgjorts, huruvida kostnaderna skulle definitivt stanna på statsverket, utan det har — i avvaktan på ställningstagandet till det slutliga restaureringsförslaget — tills vidare lämnats öppet om och i vad mån andra för domkyrkans bestånd ansvariga borde bidra till utgifterna för skyddsarbetena under provisorietiden. På samma sätt torde böra göras även nu. De nu aktuella kostnaderna böra sålunda tills vidare förskjutas av statsverket.

Det föreslagna anslaget av 118 000 kronor bör uppföras såsom reservationsanslag på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget å 220 000 kronor bör anvisas för nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket bland annat innebär att kostnaderna för de nu aktuella skyddsarbetena på Uppsala domkyrka skola tills vidare förskjutas av statsmedel.

I anslutning till vad föredragande statsrådet i ärendet anfört vill utskottet framhålla, att den tills vidare öppna lämnade frågan om och i vad mån andra för domkyrkans bestånd ansvariga (domkyrkokassan, dom-

kyrkoförsamlingen) borde bidra till utgifterna för de nu ifrågasatta och tidigare verkställda skyddsarbetena under provisorietiden synes utskottet snarast möjligt böra göras till föremål för närmare utredning. Det förefaller nämligen utskottet som om även vederbörande församling borde i skälig utsträckning deltaga i berörda kostnader.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 118 000 kronor;

b) till *Vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 220 000 kronor.

Stockholm den 22 april 1949.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Sven Larsson, Karl Andersson, Ohlon, Mannerskantz, Iwar Anderson, Berling, Näsström, Rosenberg, Bergh, Edin, Ivar Persson och fru Svenson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Bergström, Boman i Kieryd, Wallentheim, Pettersson i Dahl, Hoppe, Staxäng, Kollberg, Thapper, Onsjö, Jansson i Kalix och Widén.
